

Geugjes e. a.

De Engelse en Franse Regering hebben 5 november doen blijken hoe ernstig waarschuwingen van deze kant genomen moeten worden. Nog op 9 november jl. verklaarde Minister Staf in de Tweede Kamer:

„Er zijn momenteel nog geen raketten en geleide projectielen, die bruikbaar zijn.”

Ik weet niet of de Minister hierbij alleen de landen van de N.A.V.O. op het oog had, maar de Britse Minister van Defensie heeft onlangs aan het Lagerhuis medegedeeld, dat de Sovjet-Unie wel over raketten beschikt, raketten met atoomkoppen, die 160 km hoog vliegen met een snelheid van 8000 km per uur en waartegen geen verdediging bestaat. Het militaire evenwicht is verstoord, maar desondanks gaat de Sovjet-Unie, wie door Minister Staf zoveel agressiezin wordt toegedicht, door met haar voorstellen tot samenwerking en voor nieuwe ontspanning.

Het jongste voorstel is van zaterdag en was ook gericht aan de Regering van Nederland. Het houdt in een organisatie voor economische samenwerking (inclusief atoomenergie) van alle (en niet van 5 of 6) Europese landen.

Mijnheer de Voorzitter! Uit alles blijkt de toestand is ernstig. Maar het is nog niet te laat! Nog is het tijd om de weg van de leiband van Amerika te verlaten. Nog is het tijd om ons te verzetten tegen de Amerikaanse conceptie van het atomische slagveld in West-Europa. Moge niemand die tijd ongebruikt voorbij laten gaan!

De heer **De Rijk**: Mijnheer de Voorzitter! Reeds gedurende vele jaren is de Kamer cran gewoon bij de behandeling van de begroting voor Oorlog en Marine de heer De Dreu hier op het spreekgestoelte te zien verschijnen. In verband met de parlementaire reis naar Suriname is hij dit jaar verhinderd. Mij is nu de eer te beurt gevallen, deze keer in zijn plaats het woord te voeren namens onze fractie.

Wie de redevoeringen van de heer De Dreu van de laatste jaren zou overlezen — hetgeen wellicht niet ieder doet, maar van mij kan men zulks in deze situatie verwachten —, zal daarin een vaste lijn bespeuren, natuurlijk weergevend de opvattingen van onze fractie, maar toch met een sterk persoonlijk accent, gedragen door een verlangen naar het ogenblik, waarop een einde zal kunnen komen aan de bewapeningswedloop, een verlangen intussen, dat zijn zicht op de realiteit niet vertroebelt.

Deze realiteitszin, Mijnheer de Voorzitter, doet ons ook thans in het licht van de internationale perspectieven, zoals die zich in de wereld aftekenen, weer tot de conclusie komen, dat een verzwakking der defensieve kracht van de westerse wereld in de huidige omstandigheden zou betekenen een verlies van onze vrijheid. De praktische consequentie van dit inzicht is: doorgaan met de opbouw van ons defensieapparaat.

Dit betekent dus, dat wij ons voorbereid houden op een oorlog, zij het zonder agressieve bedoelingen, doch slechts met het oogmerk om door een efficiënte zelfverdediging de vrede te behoeden. Ook Sovjet-Rusland bereldt zich voor op een oorlog, naar de machthebbers van het Kremlin en hun volgers beweren, ook alleen om zich te verdedigen. Of wij dit geloven of niet, het doet niets af aan het feit, dat beide partijen zich erop voorbereiden om elkaar, indien nodig, zo grondig mogelijk te vernietigen. Het meest edele motief tot bewapening heeft nog geen garantie te zijn voor de edelaardigheid van het uiteindelijk resultaat, omdat iedere over lange tijd voortgezette bewapeningswedloop, onafhankelijk van het motief ertoe, een oorzaak kan worden van oorlog. De Romeinse schrijver over krijgskunde Vegetius heeft onze gedachtenwereld verrijkt met een sindsdien veel gebruikte spreuk: „si vis pacem, para bellum”. Maar, Mijnheer de Voorzitter, zoals men met het gehele werk moet doen van deze treurige compiler, men dient ook deze mededeling enigszins te relativiseren. Want hoewel men in bepaalde omstandigheden — en ik haast mij te verklaren, dat die er thans zijn! — de vrede slechts kan

De Rijk

dienen en behouden door zich tot de tanden te wapenen, men moet zich toch blijvend realiseren, dat, ook in die bepaalde omstandigheden, de implicatie niet zonder meer omkeerbaar is. Het is nl. nooit zo, dat men de vredeswil het best toont, dat men de vrede het best dient slechts door zich ten oorlog te bereiden. De krijgshaftigheid dient steeds gepaard te gaan aan de voortdurende bereidheid om te zoeken naar reële en verantwoorde mogelijkheden tot ontwapening. Ik moge een en ander in het volgende nog enigszins toelichten.

Er bestaat thans een zekere balance of power, waarbij de atoomwapenen een zeer belangrijk element vormen. Hierdoor leven wij in een wereld, waarin de beide partijen elkaar door gemotiveerde angst en daardoor bevorderde werkelijkheidszin dwingen tot handhaving van een noodzakelijke vrede. Wij kunnen daarom nimmer eenzijdig met verdere bewapening ophouden. Zoals wij in het Voorlopig Verslag reeds hebben opgemerkt, is handhaving van het machts-evenwicht met handhaving van de angst voor de strategische atoomwapens nu eenmaal een opgedrongen noodzakelijkheid.

Bij elk opnieuw genomen besluit tot bewapening echter, bij elke jaarlijkse votering van nieuwe grote sommen voor de perfectie van de bewapening, wordt de verantwoordelijkheid voor de eventuele gevolgen groter.

Maar hierbij komt nog iets anders. De leider van de Amerikaanse luchtbescherming, Peterson, heeft onlangs voor een commissie uit het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden verklaard, dat, als alle 170 miljoen Amerikanen de beschikking zouden hebben over een schuilkelder, minstens de helft van hen bij een onverwachte vijandelijke atoomaanval zou omkomen. „Wanneer het erop aankomt”, zo zegt hij, „is het uitgesloten, dat een land zich kan wapenen tegen een thermo-nucleaire oorlog.” Verder heeft Peterson erop gewezen, dat zelfs de meest drastische beschermingsplannen waarloos zullen worden, wanneer het intercontinentale raket met atoom- of waterstoflading zijn intrede zal doen.

De „New York Journal American” heeft dit trieste vooruitzicht nog somberder gemaakt door met officiële goedkeuring bekend te maken, dat geleerden van de Amerikaanse strijdkrachten werken aan een intercontinentaal projectief met een lading zogenoemde „anti-materie”, waarbij vergeleken de waterstofbom niet meer dan een „voetzecker” zou zijn. Dit onderzoek werd bespoedigd door de ontdekking van „negatonen”, die het vorig jaar plaatsvond op het laboratorium van de universiteit van Californië. Dit is een element, dat ontploft met een onvoorstelbare kracht, wanneer het in aanraking komt met elke soort materie. Eén gram „anti-materie” zou een wapen tot ontploffing kunnen brengen, dat even krachtig is als de bom, die Hiroshima vernietigde; en de deskundigen gissen, dat een draagbare lading naar alle waarschijnlijkheid „de Sovjet-Unie van de aardbodem zou vegen”. Het behoeft geen betoog, dat in deze laatste zin de naam van het land een variable grootheid is!

Mijnheer de Voorzitter! Ik doe deze aanhalingen niet uit zucht naar sensatie, doch om, los van een wellicht wat bespiegelend betoog, ook langs de weg van de harde feiten u tot de conclusie te brengen, dat de noodzakelijkheid om tot een algemene ontwapening onder afdoende controle te komen, steeds dwingend wordt en op elke internationale conferentie ter sprake zou moeten worden gebracht. Wij dienen ons iedere dag af te vragen: „Waar gaan wij naar toe?”, en niet alleen op oudejaarsavond, toen deze vraag door een cabaretier op algemeen menselijke wijze in een lied werd vertolkt. Dat hiermee een ondermijnende propaganda zou zijn gevoerd, zoals door sommige leden in het Voorlopig Verslag is gesteld, vermogen wij niet in te zien. Integendeel, in het gewraakte lied werd de mensheid ter verantwoording geroepen.

Mijnheer de Voorzitter! Wanneer ik thans kom tot een beschouwing over de organisatie van de strijdkrachten, welke wij in N.A.V.O.-verband leveren, dan wil ik eerst mijn vreugde erover uitspreken, dat de als gevolg van de Suez-kwestie ontstane crisis in de N.A.V.O. voor een groot deel weer is over-

De Rijk

women. Het geschokte vertrouwen is gedeels hersteld, voornamelijk door het wederzijdse begrip en de goodwill. Deze factoren vormen de grote kracht van de N.A.V.O., waardoor zij onvergelijklijk veel sterker is dan haar oosteuropese tegenhanger, die gebouwd is op het gedwongen pakt van Warschau. Groot vertrouwen kan men hebben in de leiding van generaal Norstadt, wiens kundigheden als strateeg, organisator en diplomaat groot zijn.

De geachte afgevaardigde de heer Geugjes heeft ons uitgenodigd, ook iets te zeggen over generaal Speidel. Wanneer deze kwestie inderdaad van belang is om te worden bezien, dan ben ik bereid dit te doen, maar dan stel ik voor, de zaak rond te maken en daarin ook te betrekken de figuur van generaal Von Paulus.

Het wij ons voorkomen, dat men niet alleen, of te veel, moet rekenen op de beveiliging van het westen door middel van H- en A-bommen. Wel tegelijk moet ook op de grond een afweerschield aanwezig zijn. Alle zogenoemde „schrikdraad"- of „brandmelder"-theorieën t.a.v. de functie van de grondstrijdkrachten houden het grote gevaar in, dat de parate Russische divisies in Oost-Duitsland grote delen van West-Europa zullen bezet hebben, vóórdat H- en A-bommen hun invloed zouden kunnen doen gelden. Bovendien, is de veronderstelling zo ongerijmd, dat in een eventuele oorlog atoomwapens ongebruikt blijven? Mijn fractiegenoot de heer Schermerhorn heeft er verleden week bij de behandeling van de begroting voor Buitenlandse Zaken terecht op gewezen, dat dit in het verleden het geval is geweest met chemische en biologische strijdmiddelen. In dit verband mag ik aannemen, dat ook de bewindsman verontrust is door het voornemen van Engeland om zijn strijdkrachten op het vasteland van Europa te verminderen. Het is begrijpelijk, dat over dit voornemen dadelijk in N.A.T.O.-verband gesproken zou, en moest worden. Vanmorgen hebben wij via de radio gehoord, dat met Engeland in N.A.T.O.-verband overeenstemming is bereikt. Wat wij daarover horen, is allerm minst in staat onze verontrusting weg te nemen. Is het de Minister mogelijk ons over de beslissing, in Londen genomen, in te lichten? Zo ja, dan hoop ik, dat hij de verontrusting zal kunnen wegnemen.

In verband met het zo juist gestelde, stemt het ons tot grote voldoening, dat thans in de Memorie van Antwoord een krachtiger geluid klinkt dan in vorige jaren het geval was. Zoals van onze zijde reeds vroeger werd opgemerkt, heeft er nimmer zekerheid bestaan over de precieze organisatie van onze bijdrage. Thans is men definitief gekomen tot de opbouw van twee parate divisies, die verre te prefereren zijn boven mobilisabele eenheden.

Nog belangwekkender achten wij de mededeling, dat het Nederlandse reorganisatieplan de instemming heeft van S.A.C.E.U.R. en van de bevelhebber der landstrijdkrachten Centraal Europa. Geruststellend is ook 's Ministers verklaring, dat de studies der geallieerde opperbevelhebbers, om te komen tot een vast omlijnd verdedigingsbeleid, niet wederom tot andere eisen voor de organisatie van ons leger zullen leiden.

Dat de twee parate Nederlandse divisies ook de beschikking zullen krijgen over tactische wapens om atoomprojectielen af te vuren, zal de kracht van onze verdediging aanmerkelijk verhogen. Heb ik de Minister goed begrepen, als ik uit zijn mededelingen de conclusie trek, dat deze wapenen z.g. „dual purpose"-wapenen zullen zijn, welke zowel voor conventionele als voor atoomaanval geschikt zijn?

De vraag rijst, of de grotere mechanisatie niet in nog sterkere mate dan thans reeds het geval is, de aanstelling van meer beroepspersoneel wenselijk zal maken. Hoe ingewikkelder de apparatuur wordt, hoe urgenter de vergroting van het percentage beroepspersoneel. Nu zegt de Minister in de Memorie van Antwoord, dat het juist is een machine te laten bedienen door iemand die daartoe bekwaam is, en verder merkt hij het volgende op:

„Wanneer het mogelijk blijkt een dienstplichtige op te leiden tot een goed lid van de bemanning van een Cen-

turiontank, en die mogelijkheid is gebleken, dan ziet de ondergetekende er geen enkel bezwaar in, dat dienstplichtigen, die daartoe geschikt worden geacht, voor deze taak worden bestemd."

Mijnheer de Voorzitter! Dit kan wel juist zijn, maar de techniek gaat steeds verder en zeer stellig zijn er wel apparaten in gebruik, die van fijner constructie zijn dan een Centuriontank. Het blijft toch een feit, dat telkens weer andere kersvers opgeleide krachten op kostbare instrumenten worden losgelaten. Geen enkele directeur van een groot bedrijf zou een dergelijke methode volgen.

Bij de lichtmacht spreekt dit nog sterker dan bij de landmacht. Daar kan een kleine fout door gebrek aan ervaring niet alleen oorzaak zijn van het verlies van miljoenen guldens, maar ook, wat erger is, van mensenlevens. Het doet ons genoegen van de Minister te hebben vernomen, dat het aantal luchtvaartongevallen per 10 000 vliegreuren in 1956 minder was dan in voorafgaande jaren. Wij twijfelen er ook niet aan, dat getracht wordt het aantal ongelukken zoveel mogelijk te beperken. Juist hierom menen wij, dat ook alles gedaan moet worden om het aantal beroepsmilitairen op te voeren. Ervaren personeel toch waarborgt grotere veiligheid.

Wij zijn stellig van mening, dat er met een hogere beloning van luchtmachthechnici wel wat te bereiken zou zijn. Men begint thans aan de luchtmachthechnici een hogere beloning toe te kennen dan aan ranggenoten, die niet tot het technisch personeel behoren, doch verderop in de loonschaal vervalt dit verschil. Dit lijkt mij niet de methode om de mensen zo lang mogelijk vast te houden. In de Memorie van Antwoord geeft de Minister toe, dat het doelmatig zou zijn het percentage technisch geschoold personeel in vaste dienst aanmerkelijk uit te breiden. Als reden, waarom dit onmogelijk zou zijn, noemt de Minister, dat de meesten van hen genoeg zouden moeten nemen met als hoogste rang die van korporaal. Ik vraag mij af, of dit nu wel absoluut noodzakelijk is en of men bij bevordering tot hogere rangen niet meer profijt van de opgeleide krachten zou kunnen trekken. De intensieve en dure opleiding voor zo korte tijd is economisch bezien toch ook niet juist. Het doet ons genoegen, dat de Minister het vraagstuk opnieuw wil bezien, en wij hopen, dat het gelukken mag een oplossing te vinden.

Voor wat betreft de opleiding tot officier, blijft de Minister bij zijn weigering, andere middelen te haat te nemen dan de gebruikelijke opleiding via de Koninklijke Militaire Academie. Zijne Excellentie betoogt, dat ook voor de meeste burgerbetrekkingen bepaalde eisen aan de vooropleiding worden gesteld. Dit is juist, Mijnheer de Voorzitter, maar ik hecht eraan de Minister erop te wijzen, dat het allerm minst in onze bedoeling ligt de eisen te verlagen, doch slechts het vinden van een methode om de mogelijkheden van een voldoende vooropleiding uit te breiden. Trouwens, bij herhaling komen mij verzuchtingen uit legerkringen ter ore — waarvan ik nauwelijks kan geloven, dat zij de Minister niet bekend zijn —, dat de opleiding tot beroepsofficier op de K.M.A. wel wat zwaarderwichtig is. Deze opleiding dient meer „op de troep" te zijn ingesteld, zoals dat ook elders het geval is. Ook langs deze zijde der zaak dient zich, dunkt ons, de wenselijkheid aan van een wederinstelling van een hoofdcursus als destijds te Kampen heeft bestaan, die bekwame onderofficieren de kans geeft officier te worden. Een dergelijke recrutering van officieren lijkt ons van groot belang te zijn, zowel voor het leger als geheel — dat op die wijze officieren krijgt, die de praktijk door en door kennen en die niet, zoals dat met de kadetten van de K.M.A. te doen gebruikelijk is, eerst om te wemmen diens gaan doen als officier bij de rustige depôts in plaats van bij de parate eenheden —, alsmede voor het peil van het onderofficierenkorps, dat alleen al door de promotiekansen aan standing zal winnen. Tegelijk kan hiermede het tekort aan beroepsofficieren efficiënt worden bestreden.

Het systeem, dat thans gevolgd wordt om in het tekort aan beroepsofficieren te voorzien, nl. de methode, waarbij de jonge

De Rijk

reserveofficieren in de gelegenheid worden gesteld om een zogenoemde onbepaalde verbintenis, krachtens de lang-verband-regeling, aan te gaan, kunnen wij niet bewonderen. In de eerste plaats omdat de rechtspositie van deze categorie minder is dan die van de beroeps-officieren: bij een eventuele reorganisatie zijn zij de eersten, die met ontslag bedreigd worden. Een ander bezwaar is, dat deze jongelui de opleiding aan de K.M.A. hebben gemist en daarvan bij hun carrière steeds nadeel ondervinden, zolang de K.M.A. het monopolie der officierenopleiding houdt. Waarom laat men deze jeugdige reserve-officieren niet toe tot de tweede klasse van de K.M.A.? Verschillende hiertoe strekkende verzoeken zijn, als ik goed ben ingelicht — en dat ben ik, Mijnheer de Voorzitter! —, afgewezen.

Mijnheer de Voorzitter! Van onze zijde is verleden jaar opnieuw aangedrongen op opheffing van de Nationale Reserve. Blijkens de Memorie van Antwoord is ook de Minister thans tot het inzicht gekomen, dat de Nationale Reserve onvoldoende in het Nederlandse volk leeft. Uit de *Handelingen* is mij gebleken, dat mijn fractie reeds in 1951 tot die overtuiging was gekomen. Zij heeft steeds, ook reeds toen de z.g. voorwaartse strategie nog geen rol van betekenis speelde, de waarde van de Nationale Reserve in twijfel getrokken. Thans staan wij allen, zowel de vóór- als de tegenstanders van de Nationale Reserve, voor de vraag, wat de Minister met de Nationale Reserve denkt te gaan doen. Het is t.a.v. haar leden, die toch zonder twijfel ons respect verdienen voor hun offerbereidheid, beslist gewenst klare wijn te schenken. Bij de thans heersende onduidelijkheid wordt het vertrouwen van het aanwezige personeel ondermijnd en is het voortgezet werven van nieuwe krachten niet alleen zinloos, maar zelfs, naar het ons wil voorkomen, lachwekkend.

Het is dan ook dringend nodig, dat door de Minister zo spoedig mogelijk, als het kan nog bij deze begrotingsbehandeling, duidelijke taal wordt gesproken. Wij willen weten wat er gebeuren gaat en de mensen bij de Nationale Reserve hebben er recht op te weten waar zij aan toe zijn. Met belangstelling wacht ik het antwoord van de bewindsman af.

Mijnheer de Voorzitter! Ik moge thans een vraag aan de orde stellen, die men allerwege en in allerlei nuances beluisteren kan, nl.: welk tastbaar aandeel leveren de Ministeries van Oorlog en van Marine om te komen tot de alom als zo noodzakelijke erkende bestedingsbeperking? Het lijkt ons zeer wel mogelijk om, zonder ook maar in de geringste mate te kort te doen aan onze verplichtingen in N.A.V.O.-verband, tot aanzienlijke bezuinigingen te komen. Ik moge daarom de welwillende aandacht van de betreffende bewindslieden vragen voor een vijftal concrete punten:

a. Het eerste punt betreft het reeds veel besproken „filler-systeem”. Dit systeem lijkt ons verkwistend t.a.v. beroepspersoneel, materieel en kazernertimte, en daarom alleen al zou een overschakeling op een ander systeem ernstig moeten worden overwogen.

Dat dit systeem het opleidingspeil, de werklust en de arbeidsvreugde drukt, lijkt ons, ook economisch gezien, een kwalijke factor. De commandanten hebben het gevoel in dit systeem niets te kunnen voltooien. Er heerst, menen wij, een matte stemming onder het personeel.

Is het juist, dat pl.m. 75 pct. van alle reparaties het gevolg zijn van nonchalance en gebrek aan toewijding? Is het verder juist, dat als gevolg van een en ander menig lid van het beroepspersoneel uitziet naar een andere loopbaan? Ook de vele overplaatsingen als gevolg van dit systeem spelen hierbij een rol. Is het verloop bij dit personeel werkelijk zo groot, dat door de Minister wordt overwogen, de leden van het voormalige K.N.I.L. langer in dienst te houden? Zo ja, wil de bewindsman dan mededelen wat ter zake overwogen wordt?

Erkent de bewindsman deze bezwaren van het fillersysteem? Zijn deze te ondervangen binnen het systeem of zou een nieuw systeem uitgewerkt moeten worden dan wel terugkeer tot het vroegere systeem moeten worden overwogen?

b. Lijkt het de Minister niet mogelijk de Marine Luchtvaartdienst en de Koninklijke Luchtmacht samen te voegen? Thans zijn zij beide bloedarm; samengevoegd kan er iets behoorlijks van worden gemaakt. Wist overigens het feit, dat de leiding van de Koninklijke Luchtmacht in handen is van oud-marine-luchtvaartdienst-officieren er niet op, dat men beide zeer goed kan samenvoegen?

c. Komt het ook de Minister niet voor, dat de geneeskundige diensten van leger, luchtmacht en marine zeer goed kunnen worden samengevoegd? De beide eerste zijn reeds één; waarom zou die der marine daar niet bij kunnen?

d. Kan de Minister steekhoudende argumenten aanvoeren voor het bestaan van een zo uitgebreide dienst van militaire attachés? Wij vragen ons af wat precies de functie is van een militaire attaché in Ankara, Belgrado of Stockholm.

Men kan zich overigens meer in het algemeen de vraag stellen, of in het kader der N.A.V.O. het instituut van militaire attachés niet is verouderd, daar in de intergeallieerde staven op alle niveaus Nederlandse officieren zitting hebben, evenals wij ook in de N.A.V.O.-organen vertegenwoordigd zijn.

e. Wij vragen ons af of het wel juist is om de Nederlandse marine een wel zeer zware oceanische taak toe te bedelen. De N.A.V.O. heeft hierom immers nooit gevraagd. België, dat ten tijde van oorlog op precies dezelfde wijze als wij zou zijn aangewezen op de verbindingen overzee, heeft een bescheiden, bij een klein land meer passende, marinebijdrage, die operationeel niet verder reikt dan het Kanaal. Mogen wij dan, alleen op grond van onze, inderdaad glansrijke, maritieme historie — en ik denk hierbij, Mijnheer de Voorzitter, aan het nabije zo goed als het verre verleden —, thans nog taken aanvaarden, die ver uitgaan boven ons financieel vermogen? Het is geenszins mijn bedoeling ervoor te pleiten, dat onze taak in N.A.V.O.-verband gelijk zou moeten zijn aan die van België, hoewel ook dit land in sterke mate geïnteresseerd is bij het openhouden van de waterwegen naar de Congo. Maar het moet mogelijk zijn om de N.A.V.O. te doen profiteren van onze maritieme begraafheid en ervaring, ook zonder dat wij zelf ons de financiële verplichtingen van een zware oceanische taak op de schouders leggen.

U zult begrijpen, Mijnheer de Voorzitter, dat ik voorts met — ik wil niet pozen het u te verhele — een zekere ergernis denk aan de hardnekkigheid, waarmee de heer Staatssecretaris van Marine onze duidelijke bezwaren tegen handhaving van zijn troetelkind „Hr. Ms. Karel Doorman” pleegt weg te wuiven. Wij hebben er het grootste bezwaar tegen, dat men zoveel geld spendeert aan dit vliegkampschip, dat meer in het dok ligt dan in de vaart is, dat na een kostbare modernisering voor de som van 25 miljoen gulden toch slechts luttele jaren zal mee kunnen. Wij vragen ons af, of wij nu, gedreven door de dwang tot bezuiniging, er niet toe kunnen overgaan de in het verleden begane fout van het op ons laden van een, te zware, oceanische taak te herstellen.

Aansluitend bij deze punten, Mijnheer de Voorzitter, zou ik gaarne nog eens met de Minister spreken over de van onze zijde gedane suggestie tot inschakeling van onafhankelijke bedrijfseconomen voor het houden van toezicht op de efficiency van het grote bedrijf van de krijgsmacht. De Minister beweert hiervan geen heil te verwachten, daar, zoals hij zegt, het beheer van en de controle over dit grootste bedrijf van het land zoveel omvatten, dat, zonder langdurige en onafgebroken werkzaamheid daarin, noch de problemen zelf, noch hun onderlinge samenhang kunnen worden overzien.

Mijnheer de Voorzitter! Ik acht de door de Minister ter zake aangevoerde argumentatie allerm minst stringent. De Minister veronderstelt toch niet, dat wij voorstellen ieder jaar andere bedrijfseconomen te laten optreden, die te werk zouden gaan met de gemeoedelijke snelheid van een kascommissie op de jaarvergadering van de plaatselijke voetbalelftal? Vanzelfsprekend zien wij hier een taak voor een vaste commissie van onafhankelijke bedrijfseconomen, die zich langzaam maar zeker in de materie zullen inwerken, niet langzamer en niet minder

De Rijk

zeker dan hun onder het Departement ressorterende collega's dit doen. Een controleapparaat behoort geen onderdeel te zijn van een bepaalde dienst, maar als onafhankelijk orgaan zijn rapporten te kunnen uitbrengen.

Ten slotte, Mijnheer de Voorzitter, moge ik nog een ogenblik spreken over de geestelijke en materiële belangen der militairen.

Gaarne spreek ik mijn vreugde uit over de ontvangs van kracht geworden soldijverhoging voor dienstplichtigen; tot voldeening stemt ook het voornemen van de Minister om verdere verbeteringen aan te brengen in de kostwinnersvergoeding, resp. loondervingsvergoeding, en in de sociale voorzieningen voor dienstplichtigen.

Overtuigd van 's Ministers aanhoudende zorg voor de geestelijke en materiële belangen der militairen, willen wij toch nog enige punten onder zijn aandacht brengen.

Betreffende de geneeskundige verzorging dient te worden opgemerkt, dat de vergoedingen, welke het Ministerie van Oorlog ter bestrijding van doktersonkosten geeft, door de betrokkenen als onvoldoende worden gevoeld. De officiersgezinnen zijn er sterk op achteruitgegaan vergeleken bij vroeger, toen men vrije geneeskundige behandeling van het gezin genoot. De vergoedingsnormen dienen te worden aangepast aan het thans vigerende kostenpeil.

In sommige kampen tref men hygiënische toestanden aan, die beslist niet rooskleurig zijn. Mij is b.v. ter ore gekomen, dat in een bepaald kampement de toiletten zich op enige afstand van de slaaphokken bevinden en dat zij slechts door de openlucht kunnen worden bereikt. In bepaalde jaargetijden dient men voor het gebruik maken ervan een eindweegs door een modderpoel te gaan, hetgeen de militairen 's nachts veelal ongeschoeid plegen te doen. De jongemannen zijn meestal zozeer belust op een onmiddellijke hervatting van de nachtrust, dat zij zich niet de tijd gunnen hun voeten te wassen, zodat men gemakkelijk kan gissen hoe de lakens er na enige tijd uitzien. Aangezien echter de lakens zich, naar goed vaderlands gebruik, onder de dekens bevinden, storen zij het inspecterend oog der superieuren niet, zulks in pijnlijke tegenstelling tot b.v. het pluusje op de wapentok, waarnaar ijverig wordt gespeurd. Het behoeft geen betoog, Mijnheer de Voorzitter, dat hier een grove fout wordt gemaakt. Het is immers bij dieper nadenken geen kwestie meer van, laat ons zeggen, moddervoeten, pluusjes en al te weinig blinkende uniformknopen, maar een voor een gezond denkend mens onverteerbare inconsistentie, dat op het minutieuze wordt gefet, terwijl het meer belangrijke wordt veronachtzaamd. Dat de geest in dergelijke kampen — en dit is het beslissende punt, Mijnheer de Voorzitter! — daaronder ten zeerste moet lijden, is zonder meer duidelijk.

Er resten mij nu nog enige belangrijke problemen. Het eerste daarvan is de vulling van de ruime vrije tijd, die de jongens onder de wapenen hebben na de lichamelijke conditieopleiding van de eerste maanden. Ik zou dus willen spreken over de psychologie van de verveling.

Het verheugt mij, dat de Minister dit probleem zo duidelijk onderkent, en ik breng hem gaarne hufde voor de maatregelen, die hij tegen deze, ik mag wel zeggen, uiterst gevaarlijke verveling aan en overweegt.

Wij juichen toe wat er in 't Harde gebeurt en dringen niet klem aan op de uitbreiding van dit geslaagde experiment.

Maar ook is het van belang, dat allen, die met een of andere al of niet universitaire studie bezig zijn, als zij in dienst komen, alle hulp krijgen om die studie zo goed mogelijk voort te zetten. Nog te veel en te vaak klagen de jonge militairen, dat het onmogelijk is hun studie in militaire dienst voort te zetten. Zou hierin verbetering komen, dan zouden velen van hen de diensttijd minder voelen als „verloren tijd”, als hoedaag zij hem, ten onrechte, thans vaak ondergaan.

Het subsidiebeleid t.a.v. de humanistische vormingscentra is nog altijd een droeve zaak. Ook ik kan mij, evenmin als

De Rijk e. a.

mijn partijgenoot in de Tweede Kamer de heer Vermeer, niet aan de indruk onttrekken, dat hier, zoals op menig ander terrein, van ongelijke rechtsbedeling sprake is.

Toch veel ik er niet voor, Mijnheer de Voorzitter, om de bevindsvieden van dit Departement er een speeld verwijs van te maken. Zij handelen, drukt mij, in overeenstemming met de geest, die in een deel van het volk, hetnaas, leeft. Velen van ons christenen menen een Gode welgevallig werk, ja hun heilige plicht, te doen door het gewelous humanisme met alle middelen te bestrijden. Zij menen klaarblijkelijk, dat dit humanisme zo verderfelijk is voor individu en gemeenschap, dat met de humanisten zelfs in een deel van hun democratische rechten moet beknotten of githans moet trachten de rechtsbedeling t.a.v. hen te hinderen. Mijn eigen ervaringen met mijn medechristenen hebben mij tot de overtuiging gebracht, dat bij hen veelal geen kwade opzet in het spel is.

Mijnheer de Voorzitter! Ik spreek hier over zaken, die belangrijker zijn — de humanisten zullen dit zelf besmen — dan de aan het getal der humanistische vormingscentra gestelde limitet, of de onmogelijkheid om te komen tot het aanwijzen van door het Departement van Oorlog gesalarieerde humanistische verzorgers, hoe pijnlijk deze zaken op zich zelf reeds zijn. Het gaat hier om een, wat ik moge noemen, existentieel misverstand tussen vele goetwillende christenen en een aantal van hun buitenkerkelijke landgenoten, wier goede bedoelingen men evenmin mag betwijfelen. Daarom heb ik er behoefte aan op deze plaats te pleiten voor het openhouden van de eerlijke discussie over deze problemen, die uiteindelijk alle berusten op het fundamentele vraagstuk van de verdraagzaamheid. Zolang vele christenen in hun heuding t.a.v. de humanisten een in wezen onchristelijke onverdraagzaamheid betrachten, zullen wij blijven zitten met een pijnlijke gespletenheid in ons volk, die zich kwalijk verdraagt met een eensgezind streven het Westerse cultuurgoed te verdedigen.

De Voorzitter: Ik wil er de aandacht van de Kamer voor vragen, dat ik mij de gang van zaken verder zo voorstel, dat wij eerst zullen afdoen de eerste termijn van de zijde der Kamer voor wat betreft de begrotingshoofdstukken van Oorlog en van Marine en dat wij daarna zullen overgaan tot onze eerste termijn bij de behandeling van de begroting van het Züderzeelands — dat zal waarschijnlijk vrij vroeg in de avond zijn —, terwijl rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid, dat hedenavond ook nog de wetsontwerpen 4288 en 4567 aan de orde zullen komen. De Regering kan dan in elk geval ten aanzien van beide eerstgenoemde onderwerpen morgen antwoorden op de van de zijde van de Kamer gemaakte opmerkingen.

De vergadering wordt voor vijftien minuten geschorst.

De vergadering wordt hervat.

De heer Van Riel: Mijnheer de Voorzitter! De V.V.D. draagt geen verantwoordelijkheid voor de aanwezigheid van deze Minister en zijn beide Staatssecretarissen achter de tafel, maar mogen wij de eourtienberichten geloven, dan draagt deze Minister wel een meer dan gewone verantwoordelijkheid voor de aanwezigheid van het Kabinet in zijn geheel. Deze beide factoren in hun onderlinge samenhang geven ons meer dan gewone belangstelling voor de vraag, hoe deze Minister in de Tweede Kamer is begroet. Ik heb daaromrent gelezen, dat de heer Roosjen iets heeft verteld over drie muskettiers, die hun avontuur te zamen voortzetten.

Mijnheer de President! Het is nu 27 jaar geleden, dat ik het genoegen had, een operette te zien, die „De Drie Muskettiers” heette. Deze operette heeft op mij een onuitwisbare indruk gemaakt. Zin voor moed en zin voor avontuur zijn niet hoog genoeg te waarden. Ik zou bepaald niet willen stellen, dat het